

Ábhair nádúrtha agus shintéiseacha

Súil thapa ar an gceacht

Oscail an ceacht trí spúnóg adhmaid a choinneáil in aice le spúnóg phlaisteach agus fiafraigh cé acu a tháinig ón dúlra. Múin nádúrtha i gcomparáid le déanta ag daoine, ansin sórtálann na grúpaí na rudaí ar thráidire (adhmaid, cadás, cloch, olann, páipéar, banda rubair, caipín plaisteach, poileistear, cúr) isteach i dhá fhonsa a bhfuil lipéid orthu. Cuir réada measctha in aithne trí chuardach gearr sa seomra, oibrigh an crann sórtála idirghníomhach le cúig chárta chasta, agus taifeadann na daltaí na torthaí sórtála ar ar aontaigh an rang chomh maith le réad measctha amháin a d'aimsigh siad ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe.

Cuspóirí foghlama

- Idirdhealú a dhéanamh idir ábhair nádúrtha agus ábhair shintéiseacha atá déanta ag daoine
- Ábhair laethúla a rianú siar go dtí an áit as ar tháinig siad agus réada measctha a thabhairt faoi deara

Sula mbuailfidh an clog – ullmhúchán

An lá roimhe: priontáil leathanach amháin den Dialann Imscrúdaithe do gach dalta. Do gach grúpa, réitigh trádaire ina mbeidh maide líreacáin adhmaid, píosa beag cadáis, méaróg, píosa beag olla, píosa beag páipéir, caipín buidéil phlaistigh, píosa beag poileistir, cúr pacála agus banda rubair, mar aon le dhá fhonsa a bhfuil na lipéid Nádúrtha agus Déanta ag daoine orthu. Bíodh línte faoi bhunús an chúir, an bhanda rubair, an pháipéir agus an phoileistir réidh agat sula dtosaíonn na grúpaí.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
trádaire sórtála ábhar (maide adhmaid, cadás, cloch, olann, páipéar, caipín plaisteach, píosa beag poileistir, cúr, banda rubair)	1	grúpa	seomra ranga	sé réad shoiléire amháin: maide, cloch, páipéar, caipín plaisteach, píosa beag éadaigh, banda rubair
fonsaí sórtála a bhfuil lipéid orthu (Nádúrtha / Déanta ag daoine)	2	grúpa	seomra ranga	dhá bhileog pháipéir a bhfuil na lipéid Nádúrtha agus Déanta ag daoine orthu
spúnóg adhmaid agus spúnóg phlaisteach (an péire chun aird a tharraingt ag an tús)	1	rang	seomra ranga	aon péire soiléir nádúrtha/sintéiseach, mar shampla méaróg agus caipín buidéal
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	gnáthpháipéar fillte ina dhá cholún a bhfuil lipéid orthu
cártaí focal (adhmaid, olann, cadás, cloch, páipéar, plaisteach, poileistear, cúr, rubar)	1	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	scríobh na focail ar an gclár le go gcóipeálfar iad
peann luaidhe scoile (don chomhrá ranga faoi réada measctha)	1	rang	seomra ranga	aon réad measctha soiléir ón seomra ranga, mar shampla leabhar a bhfuil clúdach plaisteach air

Pointe sábháilteachta

Ná cuirtear ábhar ar bith sa bhéal. Cinntigh go nitear na lámha tar éis na hoibre leis na tráidirí má tá deannach ar aon chloch nó ar aon pháosa beag, nó má tugadh isteach ón taobh amuigh iad.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Ardaigh an spúnóg adhmaid agus an spúnóg phlaisteach amháin. Iarr ar na daltaí a lámha a chur suas go tapa uair amháin: cé acu a d'fhás nó a tháinig ón dúlra agus cé acu a rinne daoine. Coinnigh na tráidirí as radharc agus ná hoscail an tábla iomlán foclóra fós.
- **Nádúrtha nó déanta ag daoine?:** Ná múin ach nádúrtha i gcomparáid le déanta ag daoine, agus na spúnóga fós i do lámh agat. Abair féin an focal sintéiseach, agus cuir déanta ag daoine leis i gcónaí. Léirigh do smaointeoireacht os ard le maide líreacáin agus ansin le caipín plaisteach sula leagann na grúpaí lámh ar aon rud; fág réad measctha go dtí an cuardach sa seomra.
- **Sórtáil trádaire na n-ábhar:** Coinnigh na leideanna dírithe ar an mbunús: ó phlanda, ó ainmhí, ón talamh, nó rinne daoine é. Ná déan deifir le míreanna a bhfuil easaontas fúthu. An sórtáil is fearr: adhmaid, cadás, cloch, olann, páipéar, banda rubair → nádúrtha; caipín plaisteach, poileistear, cúr → sintéiseach. Ná glac le rubar sintéiseach ach amháin má thugann dalta cúis a bhaineann le bunús ola.
- **Rianaigh an áit as ar tháinig sé:** Coinnigh na grúpaí ag na tráidirí ar dtús, ansin déan cuardach gearr sa seomra (peann luaidhe, leabhar, geansaí a bhfuil sip phlaisteach air, siosúr a bhfuil hanlaí plaisteacha air). Leid: ainmnigh an chuid adhmaid agus an chuid phlaisteach. Má thugann grúpa réad measctha ar réad atá go hiomlán plaisteach, iarr orthu an dá ábhar a ainmniú os ard.
- **Seiceáil na cinn chasta:** Oscail an crann sórtála idirghníomhach sa mhód taiscéalaíochta agus oibrigh cúig chárta amháin: páipéar, poileistear, gloine, banda rubair, cúr. Éiligh an chúis, ní an lipéad. Mol an dalta a deir Níl a fhios agam agus a fhiafraíonn cá bhféachfaimis chun é a fháil amach.
- **Taifead ar leathanach do dhialainne:** Scríobhann na daltaí na torthaí sórtála ar ar aontaigh an rang, ní tríú sórtáil nua. Bíodh cártaí focal ar an mbord do na scríbhneoirí. Seiceáil go bhfuil líne amháin faoi réad measctha ag gach dalta a ainmníonn an dá ábhar.
- **Ábhair mheasctha timpeall orainn:** Dírig ar pheann luaidhe amháin a fheiceann gach duine ar dtús: cén chuid atá láidir, cén chuid atá bog, cén obair a dhéanann gach cuid. Athluaigh go bhfuil an t-adhmaid ann ar son láidreachta agus an rubar chun scriosadh, ansin iarr ar na daltaí an dara rud a d'aimsigh siad sa chuardach seomra a thaispeáint.

Cad ba cheart a fheiceáil

Bí ag súil le maide adhmaid, cadás, cloch, olann, páipéar agus banda rubair sa ghrúpa nádúrtha; caipín plaisteach, poileistear agus cúr sa ghrúpa sintéiseach. Is minic a chuireann páipéar agus gloine iontas ar dhaoine (crainn; gaineamh). Má deir grúpa go bhfuil éadach lomra nádúrtha nó go bhfuil síoda sintéiseach, is de réir cuma atá siad ag sórtáil seachas de réir bunúis — dírig ar ais iad ar an áit as ar tháinig sé. Ba cheart an dá chuid a ainmniú sna réada measctha a aimsíonn siad (mar shampla, corp adhmaid agus barr rubair ar pheann luaidhe).

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Is nádúrtha aon rud atá bog nó donn, agus is sintéiseach aon rud atá lonrach.** — Tabhair thart éadach bog lomra in aice le holann, agus síoda lonrach nó méaróg mhín. Fiafraigh cén áit as ar tháinig gach ceann, ní cén chuma atá air ná conas a mhothaíonn sé.
- **Is sintéiseach iad páipéar agus cadás mar gur ghlan nó gur bhrúigh daoine iad i monarcha.** — Coinnigh an píosa beag páipéir in airde: is ó chrainn a tháinig sé i gcónaí. Ní hé an obair chríochnaithe i monarcha a fhágann ábhar sintéiseach — is é an bunús a chinneann é.
- **Ciallaíonn réad measctha aon dá phíosa a bhfuil cuma dhifriúil orthu, fiú más plaisteach an dá cheann.** — Iarr orthu an dá ábhar a ainmniú os ard. Má rinne daoine an dá cheann, ní réad measctha nádúrtha agus sintéiseach é.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Tosaigh le ceithre réad shoiléire amháin: maide adhmaid, cloch, caipín plaisteach, poileistear. Tairg cártaí focal (adhmaid, olann, cadás, cloch, páipéar, plaisteach) don líne sa dialann.	• Tar éis na sórtála sa dá fhonsa, ainmnigh an dá ábhar i réad measctha amháin ón gcuardach sa seomra (peann luaidhe nó leabhar) sula scríobhann siad.	• Cuir an dara réad measctha leis ar leathanach na dialainne agus abair cén obair a dhéanann gach ábhar (neart, greim, boige).

Nasc traschuraclaim

Nasc le timpeallachtaí nádúrtha sa Tíreolaíocht — nascann adhmaid, olann agus cloch na hábhair le plandaí agus ainmhithe na hÉireann agus leis an talamh.

